

ÅLAKUSTENS KULTURARVSFÖRENINGIS REMISSYTTRANDE ÖVER SOU 2020:83 HAVET OCH MÄNNISKAN

På uppdrag av styrelsen i Ålakustens kulturarvsförening avges följande yttrande

Ålakustens kulturarvsförening (organisationsnummer 802471-1247) är en ideell förening som verkar för att bevara och värna om kulturarvet Ålakustens ålfiske. Ålakusten är kuststräckan mellan Åhus och Stenshuvud. Genom vår förenings arbete har Institutet för Språk och folkminnen år 2015 utsett Ålakustens ålfiske till ett nationellt immateriellt kulturarv enligt UNESCO:s konvention om det immateriella kulturarvet. I september 2020 beslutade UNESCO:s generalförsamling i Paris att ackreditera Ålakustens kulturarvsförening som NGO. Ålakustens kulturarvsförening arbetar för närvarande för att Ålakustens ålfiske ska föras upp på UNESCO:s globala lista över immateriella kulturarv. Föreningen verkar också för att förbättra förutsättningarna för ålens fortlevnad – vi samverkar med Ålfonden om utsättning av ålyngel i Östersjön, är engagerade i verksamhet med att förbättra vattenkvaliteten i Östersjön och verkar för att ål och annan vandrande fisk ska kunna passera vattenkraftverken.

SAMMANFATTNING AV REMISSYTTRANDET FRÅN ÅLAKUSTENS KULTURARVSFÖRENING

Ålakustens kulturarvsförening anser att Miljömålsberedningen i stort gjort ett gediget arbete inom sitt mycket komplexa område. Vi stöder de förslag som beredningen lämnat *med undantag för ändringen i fiskelagen*, som vi avstyrker av skäl som anges nedan. Vi noterar att Miljömålsberedningen, vid sin ambitiösa genomgång av tillståndet för en rad i svenska vatten förekommande fiskarter samt fisket efter dem, underlåtit att behandla ålen: Vi anser att detta borde ha skett, särskilt som det svenska ålfisket, så som det bedrivs, är just den typ av fiske som Agenda 2030 och FN:s globala mål för hållbar utveckling vill värna om. Likaså saknar vi en närmare diskussion kring brunifieringen av svenska vattendrag och dess negativa inverkan på fiskbeståndet samt ekosystemet i stort. Vidare hade vi gärna sett en diskussion om hur den nya tekniken med plattformbyggda vindkraftverk möjliggör förläggandet av vindkraftparker på större djup längre ut till havs och samtidigt minimerar behovet av muddring, pålning och borring i havsbotten med alla dess skadeverkningar på fisk och andra vattenlevande organismer.

FÖRSLAGET OM ÄNDRING I FISKELAGEN AVSTYRKS

Vi anser att den föreslagna ändringen i fiskelagen 20 § inte bör genomföras. I den delen är förslaget räckvidd alltför långtgående. Den föreslagna lagtexten ger myndighet rätt att meddela föreskrifter om vilken hänsyn som vid fiske ska tas till naturvårdens och fiskets intressen. Den tidigare skrivningen om att föreskrift inte får vara så ingripande att fisket inte avsevärt försvåras föreslås alltså borttagen. Vi menar att den tidigare lydelsen ger ett bättre skydd för fisket och äganderätten. I det sammanhanget kan nämnas att fisket längs Ålakusten uteslutande bedrivs med stöd av enskild rätt, som grundas på äganderätten till särskilda ålfiskefastigheter. Den nuvarande rättsliga regleringen av ålfisket kolliderar med egendomsskyddet i Europakonventionen och den svenska grundlagen och även med UNESCO:s konvention om det immateriella kulturarvet. Här hänvisas till artikeln *Januariavtalet och respekten för äganderätten* i Juridisk Tidskrift 20-21, nr 2, s 557–566, som undertecknad författat. *Se bilaga*. Den föreslagna ändringen i fiskelagen skulle ytterligare komplicera den rättsliga situationen.

AVSNITT 14: INGEN GÖDNING TILL HAVET

Brunifiering av vatten i sjöar och åar

Miljömålsberedningen har på ett förtjänstfullt sätt uppmärksammat behovet att minska belastningen på Östersjön av kväve och fosfor. Men Ålakustens kulturarvsförening vill också framhålla nödvändigheten av att åtgärda brunifieringen i sjöar och åar. Brunt vatten beror på ökade halter av löst organiskt kol och järn i vattnet. Det kan i detta sammanhang nämnas att kalhuggning av skog, dikning av skogsmark och torvtäkt medför en starkt ökad brunifiering. Brunifieringen har många negativa konsekvenser. Ett starkt brunifierat vatten leder till försämrat siktdjup eftersom solljuset inte når ner lika långt i vattnet som tidigare, vilket missgynnar fiskbeståndet och växtligheten på botten. (Jfr Kritzberg, E.S., Hasselquist, E.M., Škerlep, M. *et al.* Browning of freshwaters: Consequences to ecosystem services, underlying drivers, and potential mitigation measures. *Ambio* **49**, 375–390 (2020). <https://doi.org/10.1007/s13280-019-01227-5>). Därmed hotas också ålbeståndet som till stor del vandrar upp i sötvatten.

AVSNITT 17: FÖRVALTNING AV FISK EN DEL AV HAVSMILJÖFÖRVALTNINGEN

Ålens situation.

Miljömålsberedningen beskriver tillståndet för en mängd förekommande fiskarter men behandlar inte ålen. Miljömålsberedningen beskriver också hur fisket i Sverige bedrivs

(inklusive fritidsfiske) men utelämnar ålfisket. Detta är svårförståeligt av flera skäl. Ålfisket är ett småskaligt, miljövänligt, kustnära, hantverksmässigt och hållbart fiske. Det bedrivs med passiva redskap som vittjas med små båtar (plastekor med utombordsmotor). Fisket kräver inga bryggor eller andra fasta anordningar. Här längs Ålakusten ligger båtarna på sandstranden när de ej nyttjas för att vittja redskapen. Det är alltså just den typen av fiske som Agenda 2030 och FN:s globala mål för hållbar utveckling vill värna om. Mål 14 i FN:s globala mål framhåller målet att säkerställa tillträde för småskaliga icke-industriella fiskare till marina resurser och marknader (14.b).

I en uppdragsredovisning från Havs- och vattenmyndigheten (HaV) till regeringen anför HaV bland annat följande (HaV, 2019-11-29, dnr 2584-2019, s 48-49):

De kulturella fiskesamhällena är en viktig aspekt att bevara då de för vidare kultur samt är en direkt källa för turism. Ålfisket och dess hamnar har ett stort värde och bidrar till ökad turism i olika kustkommuner, liksom andra fiskerier längs andra kuststräckor. Ålfisket har således en stor påverkanseffekt på andra näringar i samma kommun eller region. Främst positiv påverkan har det på besöksnäringarnas största branscher så som hotell, vandrahem, campingar och restauranger, men man kan även tänka sig att dagligvaruhandeln påverkas positivt av turisminflödet tack vare ålfisket. Besöksnäringen består både av inhemsk turism, dvs. svenskar som reser inom Sverige men även utländska turister. Man bör resonera kring huruvida dessa kustersamhällen och kulturella värden kvarstår om fisket efter ål inte finns kvar.

Ålfisket är i dag akut hotat på grund av det regelverk som gällt sedan 2007 och som bland annat innebär att ålfisketillstånd inte får överlåtas eller ärvas. Denna rigida reglering är svår att förstå med beaktande av att det rör sig om ett långsiktigt hållbart fiske. För att ett immateriellt kulturarv ska kunna listas krävs att kulturarvet är förenligt med kravet på hållbar utveckling. Institutet för språk och folkminnen är ansvarig myndighet när det gäller listning av svenska kulturarv. Innan ålfisket längs Ålakusten blev listat, kontaktade Institutet HaV och frågade om ålfisket längs Ålakusten var förenligt med hållbar utveckling och fick ett jakande svar. Det svenska östersjöfisket efter ål fångar endast ca 2% av de utvandrande blankålarna. Enligt en rapport år 2015 från HaV om Sveriges nationella ålförvaltningsplan är påverkan från svenskt fiske i Östersjön inom en nivå som medger att beståndet på lång sikt återhämtar sig enligt ICES (Internationella Havsforskningsrådet) rådgivning för långlivade fiskarter (Sveriges nationella ålförvaltningsplan. Havs- och vattenmyndighetens rapport 2015-12-01, s 39).

Den stränga reglering av ålfisket som infördes år 2007 har fått stora konsekvenser för ålnäringen. Sedan år 2006 har fångsterna i ålfisket minskat med 76 % (HaV:s rapport 2021:6. Fisk- och skaldjursbestånd i hav och sötvatten 2020, Resursöversikt, s 297). År 2019 konstaterade HaV att antalet fiskare med ålfisketillstånd minskat med cirka 80% (HaV:s nyssnämnda rapport 2019-11-29, s 7). Medelåldern bland kvarvarande tillståndshavare är mycket hög.

AVSNITT 21: KUSTHAVET DÄR ALLA VILL VARA

Muddring i havsbotten för etablering av vindkraft

När det gäller undervattensbuller noterar Miljömålsberedningen att vindkraftsanläggningar i havet kan leda till undervattensbuller som kan skada fiskbeståndet. Vi står nu inför en kraftig utbyggnad av den havsbaserade vindkraften. Då används betongfundament vars etablering kräver muddring, pålning och borrning i havsbotten, Detta leder till avsevärd grumling och sedimentspridning, vilket är värt att uppmärksamma. Östersjön är ett av världens mest förorenade hav och föroreningarna har i stor utsträckning inlagrats i bottensedimenten. Där är föroreningarna relativt stabila men situationen blir dramatiskt ändrad om man anlägger stora betongfundament i havsbotten. Då frigörs miljögifter och andra föroreningar med åtföljande negativ inverkan på fisk och andra vattenlevande organismer. Mot den bakgrunden borde endast plattformbyggda vindkraftverk tillåtas. En sådan teknik finns redan i dag med ett svenskt företag engagerat (<https://www.hexicon.eu/dounreay-tri/>). Den nya tekniken möjliggör byggnation långt från land och på stora djup och utan större ingrepp i havsbotten.

Åhus 2021-05-20

Ålakustens kulturarvsförening

Per Malmer, vice ordförande

Advokat

Mailadress: *info@alarv.se*

Bilaga: Artikeln "Januariavtalet och respekten för äganderätten", Juridisk Tidskrift 20-21, nr 2, s 557-566, av advokaten Per Malmer